

ACC. N:R M. 14827:1-5.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Gösta H. Dahl, Hårsjön*
Härad: *Medelstadi* Berättare: *Gottfrid Svensson, Ronneby*
Socken: *Ronneby* Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: *1959* Född år *1874* i *Ronneby s:n*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det späda barnets klädsel och vård.

Barnets vård o. uppfostran under förskoleåldern. } sid. 1-4. LUF 94
" 98

Religiösa inslag i hemundervisningen. s. 4-5.

LUF 106.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

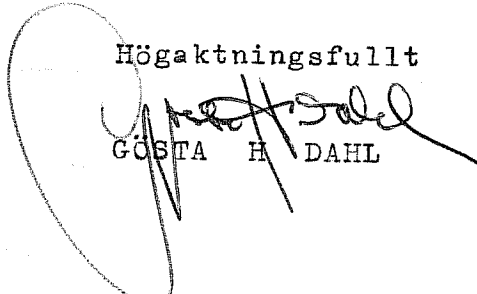
Brev!
bif. uppteckn.

M.14827.

Folklivsarkivet
Lund.

Vid förnyad kontakt med ifrågavarande meddelare, herr Gottfrid Svensson, framkom, att bynamnet "Ram-sjöhult" var ett hörfel. Det skall istället vara Ramse-hult, eller R a m s e r h u l t. Och Ramsehult ligger i Ronneby socken, "någonstans uppe i lilla Småland". Det är förmodligen fråga om en liten by, eller rennav namnet på en gård.

Högaktningsfullt

GÖSTA H. DAHL

Pa: Kölja, Ronneby

Tlf. Härsjön 78.

Sagesmannen, som numera dragit sig tillbaka från förvärvs-
livet, är bosatt i Tubbarp, Ronneby socken, och han förtäljer:

När jag var liten användes ett litet vitt plagg som kalla-
des pinka. Av namnet framgår kanske, att plagget bars närmast
kroppen och hade till syfte att i någon mån skydda den späda
kroppen från frätande urin- eller exkrementer - då ju barnet
ännu inte kunde säga ifrån. När han kunde vistas uppe så länge
att kläder i egentlig mening var nödvändiga, fick han en li-
ten tröja som benämndes kolt. Den hade ärmar och knäpptes fram-
till. Innan koltåldern hade han som andra barn, en liten mössa
som knöts under hakan och kallades kråka. Den var påkostad ef-
ter råd och lägenhet, gärna med spetsar och lika för gossar
och flickor. När barnet fått kolt fick det också ett förkläde
avsett att skydda kolten. De ^{hög} "slår" som gick på kryss i ryg-
gen och knäpptes också där med knappar. Flickornas förkläden
hade ett något präligare utförande än pojkarnas; modellen var
litet mer utstufferat med t. ex. rynkor eller veck på axlarna.
Närmast kroppen hade det då fått en skjorta, vit och i regel
samvävd och således av linne. Över detta ett "underliv" eller
livstycke, som knäpptes i ryggen. I detta livstycke var strum-
pebanden fastsatta i knappar, en motsvarande knapp fanns då
i strumpan. Tidigare hade man inte "köpstrumpeband" utan
strumpebanden utgjordes av från ett tygstycke utklippta snören
som knöts omkring benet under eller ovanom knäet. Dessa strum-
peband var oerhört chikagnerande för barnen och de hade all mö-
da i världen att dölja dem. När barnet behövde förrätta sina
naturbehov lärde man det säga ifrån tidigt. Det vanliga uttryck
sättet var då två utdragna a: n - a-a (öppet a-ljud) ~~Då höll~~
Då höll modern "fram" det, d. v. s. tog det under armarna och
höll det över pottan. Det dröjde till treårs åldern innan det

(1)

b

Lmf 97, 98

tilläts klara sig själv i detta hänseende. Sagesmannen kunde inte erinra sig något särskilt uttryck för urinering. Om det råkade hända en olycka så att barnet förrättade sitt behov på fel ställe, klandrades det härför av modern med uttryck som: fyy, inte ska du göra a-a här inte. Fyy, lille sockerbiten el. grynet. Detta tillsammans med diverse fula grimaser skulle lära barnet att i tid säga ifrån innan det "gjorde". Och på så sätt bibringade man det så småningom en av de enklaste men nödvändigaste reglerna för mänsklig samlevnad.

Hans första fotbeklänader var träskor. De fick han så fort han fick och kunde springa ute, vid tre å fyraårs åldern. Tidigare hade han gått i "strumpfötena" eller i "håsorna" som de i dagligt tal kallades. När han blev stor nog att själv sitta vid bordet, åt han med sked av trä eller horn. Före måltiden lästes en enkel bön såsom: I Jesu namn, amen. Ibland lästes bordsbönen högt av far eller mor medan de andra familjemedlemmarna mer eller mindre förstrött lyssnade på. Ofta bara mumlade man något under knäppta händer. Som hemmet inte i egentlig mening var religiöst häste man inte större avseende vid det rituella. Men tradition var, inte bara i sagesmannens hem utan i de flestas, att söndagsevnageliet lästes. Främst ur postillan, Arnsts eller Luthers. Han kunde inte minnas, om det var fadern eller modern som läste. Men det kan antas att barnen tvingades sitta inne och tyst höra på. Man satt hela familjen till bords, elva stycken, modern med den minste i knäet. Den lille matades antingen med kokt, sockrad mjölk med blötlagda skorpor. Vid påsken fick så små barn ägg som skalades och rördes ihop till en röra som barnet matades med. Småbarnsmaten måste vara lätt-tuggad, helst tuggad, gröt eller välling. Småbarn fick också mjölkmat, s. k. mat för barnsängskvinnor, "sjuklingamat". Det var mjölk som koktes och sedan tillreddes med ägg och doppa-

des veteskåpor i. Men det var dyr mat och i fattiga hem fick barnen äta tuggor, som modern eller någon annan närstående tuggade. Barnen hölls i allmänhet kort, fick tuga under måltiden och nöja sig med de minsta bitarna. De bästa delade modern broderligt mellan barnen så att var och en fick en lika stor bit. Barnen "duade" inte sina föräldrar i sagesmannens hem. De sa: far eller mor. Ska far göra det? eller: ska mor göra detta? Det fanns inga bestämda regler för barnen när de skulle hälsa annat än visa den vanliga hövligheten: de bockade för de äldre men räckte aldrig fram handen till hälsning såframt inte den vuxne gjorde det först. På kalas fick barnen aldrig vara med, de fick nöja sig med det knyte kakor som modern bragte hem från gästabudet och som delades upp mellan barnen. Hade man kalas hemma satt barnen för sig själva i ett annat rum. Där åt de också den mat som kunde undvaras till dem sedan gästerna fått sitt. Barnen fick inte lägga sig i de äldres samtal, gjorde de det ändå hutades de åt och kördes ut. Ingen lyssnade till vad ett barn hade att säga, utom kvinnorna kanske, om det barnet sade verkade förståndigt, roligt eller på annat sätt anmärkningsvärt. Karlar brydde sig i regel inte om barnpjoller. Hygienen var det noga med i sagesmannens hem. Barnen fick dock tvätta sig själva mycket tidigt men modern skötte torkningen och granskade noga om öronen blivit rengjorda på ett tillfredsställande sätt. Håret kammades med en fintandad kam för att det så skulle vara men mest för att hålla lössen borta, lössen som gärna ville växa i den späda huvudsvålen. Om något av barnen inte ville tvätta sig hotades med riset, som var instuckt över järnugnen till skam och varnagel, men sagesmännen kan inte erinra sig att det någonsin användes. Barnens hår klipptes förmodligen av fadern och tätt intill huvudsvålen för att det

lättare skulle kunna hållas fritt från ohyra. Sagesmannen lärde sig "lilakatekesen" redan innan skolåldern och kunde alltså tidigt läsa "innantill" i hemmet. Beträffande sötsaker fick barnen en strut karameller då föräldrarna varit i staden, som i regel inträffade fredag^{er} då det var torgdag i Ronneby. Dessa karameller var röda och "liknade jordgubbar" fast mindre, i regel en gåva av handelsmannen. Sagesmannen säger sig ofta ha fått karameller och godsaker i barndomen. Hela familjen sov i den stora salen på nedre botten. Två och två; föräldrarna tillsammans. Den minste hade de mellan sig. Flickor delade inte säng med pojkar. H u r man låg kunde han inte erinra sig men förmodligen måste en del av den stora familjen ligga direkt på golvet, när det inte kunde finnas utrymme för så många "sängställen". Det var fadern som lekte med barnen. Han förfärdigade leksaker åt dem, leksaker som alluderade på jordbruket. Sälunda gjorde han små plogar, åder eller harvar av takspån, kretade till så att det någorlunda liknade något^{allt} som gav inspiration åt barnets fantasi. De lekte med grankottar som föreställde kor eller höns eller grisar. Flickorna lekte med trasdockor. De hoppade hage, "lekte gömme" och "lekte häst" Körde varandra med "töm och pisk". Tömmen var ett snöre som bands ihop och trädde över nacken och under armarna på den som skulle vara häst. Piskan förfärdigades av sälg eller hassel och i skaftet fästes en snärt, "en simme" (snöre) av märbling helst - märbling två grova trådar tvinnade till ett hårt snöre som bands fast i piskskaftet. I snärtens ände knöts två knutar, den yttersta knuten avsedd att förhindra snärtens nötning vid "klatschandet" Den "tog" också bättre med knutarna. Barnen gick barfota under sommaren, därför att de ville det också därför strumporna skulle sparas. Beträffande de religiösa inslagen i heminredningen inskränkte sig dessa till ett par tavlor med bibliska motiv, vad sages-

mannen kunde minnas. Eljest var det ganska vanligt med oljetryck och andra reproduktioner med religiösa motiv. Naturligtvis vanligare i de religiösa hemmen. Det fanns t. ex. en tavla föreställande ett litet barn som villrådigt och räddhågat stod på en spång över ett djupt vatten och en ängel som böjde sig över det och varnade (skyddsängeln) I sagesmannens hem förekom det inte att modern broderade, att hon överhuvud taget sysslade med ting som inte var nödvändiga. Hon hade givetvis inte tid utöver den som åtgick vid vävstolen och spinnrocken. Det hände att någon okänd försäljare gick omkring på landsbygden och sålde tavlor, oftast då sådana med religiösa motiv: mariabilder, Josef och Maria ridande på en åsna t. ex. Sådant som krucifix förekom aldrig i hemmen, vad sagesmannen kunde minnas. Det hände att det förekom Kristusbilder, antingen av gips eller tjock kartong. Dyliga bilder fick ingens särskild placering utan ställdes tillsammans med annan "grannlåt" på en byrå eller skänk och man fäste säkerligen inte större avseende till den bilden än andra av profant slag, detta givetvis i icke religiösa hem. Dyliga bilder köptes antingen på marknader (för det mesta) eller av någon kringvandrande försäljare. Emellertid var bilder med religiösa motiv begärligare i hemmen än andra. Familjebibel fanns icke i sagesmannens hem; man ägde istället flera postillor, Luthers var nog den vanligaste. Hur flitigt dessa böcker användes, kan inte sagesmannen göra klart för sig. Men i regel lästes sön- och helgdagar, även i icke religiösa hem. I religiösa var böckerna i dagligt bruk. Böckerna gick i arv och kunde vara mycket gamla och slitna. Man hade levande ljus i hemmet endast vid julhögtiden. Ljusen stöptes hemma,